MAVZU:

Notiqlik san'ati tarixi

Доц.Киличева Ф.Б.

BAJARUVCHI:

Magistratura
Iqtisodiyot (s/x)

201-guruh

Ikramova F.N.

Loyiha tuzilishi

“Notiqlik san’ati” tushunchasi

Tarixga nazar

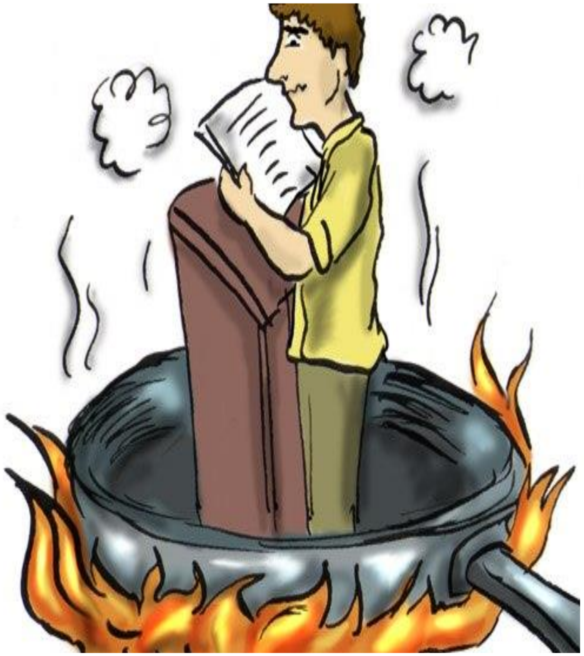

Notiq (voiz (arab.))- jamoat oldida nutq so’zlovchi, proffesianal notiq

Notiqlik san’ati

Jamoat oldida nutq so‘zlash, notiqlik san’ati; ilmiy-siyosiy ma’ruza, bahs, munozara, targ‘ibot va tashviqotning asosiy vositasi sifatida keng ijtimoiy mavqega ega bo‘lgan san’at

Notiqlik san’ati

O’tmishda so’z san'atining eng va ommaviy barkamol natijalaridan biri	Yunonistonda notiqlik ritorika deyilgan	Bu san'atni musulmon Sharqida voizlik deb atalgan	Shunga ko’ra musulmon sharqda nutq-va'z, notiq-voiz deb yuritilgan

Notiqlik san'ati dastlab:

Misr

Ossuriya

Vavilon

Hindistonda paydo bo'lgan

Ritorika (yun. Rhetorike- notiklik)

Keng ma’noda umuman badiiy nasr haqidagi fan. Mil. av. 5-4-asrlarda Yunonistonda yuzaga kelib, mil. av. 3-2-asrlarda tizimli fan shaklini olgan. Mil. av. 1-asrda Rimda tarqalgan. 5 qismdan iborat bo‘lgan:

materialni topish,

joylashtirish,

so‘z bilan ifodalash,

yodlash,

talaffuz.

Qadimgi davrda olimlar tomonidan ishlab chiqilgan, o‘rta asrlarda va yangi davrda Rossiyada Lomonosov ijodida rivojlantirilib, 19-asrda adabiyot nazariyasiga qo‘shilib ketgan. Keyinchalik "Ritorika" termini dabdabali, quruq safsatani anglatgan

Eramizdan avvalgi V asr boshlarida Yunonistonda shakllangan

Notiqlar tomonidan yaratilgan matnlar nasriy va poetik ijod namunasi bo`lib	Aristotel, Demosfen, Sitseron kabi ijodkor notiqlarning nomi jahonga mashhur bo`lgan

Aristotel (384-322)

Arastu nomi bilan O`rta Osiyoda mashhur bo'lgan Aristotel eramizdan avvalgi, 384-yilda Makedoniya yarim orolidagi Xalqidik Stagirda tug`ilgan

U "Ritorika" asarini uch kitobdan iborat qilib yaratadi. Chiroyli so`zlash, ishontirish metodlari haqidagi fikr-mulohazalar birinchi va ikkinchi kitobda bayon etilgan bo`lsa, uchinchi kitobda nutq mantiqiga katta e`tibor beriladi

Aristotel notiqlik san`atini egallashni besh qismga bo`lib o`rgatadi:

- Materialni kashf etish (har tomonlama tayyorlash)
- Materialni joylashtirish shakli (rejasi)
- Materialni eslab qolish (o`zlashtirish)
- Materialni so`z yordamida to`g'ri aks ettirish
- Materialni to`g'ri talaffuz etish

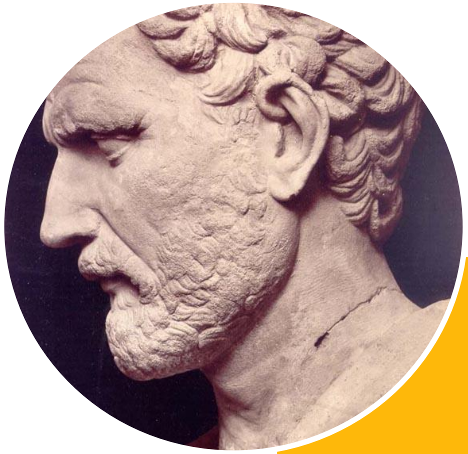

Demosfen (384-322)

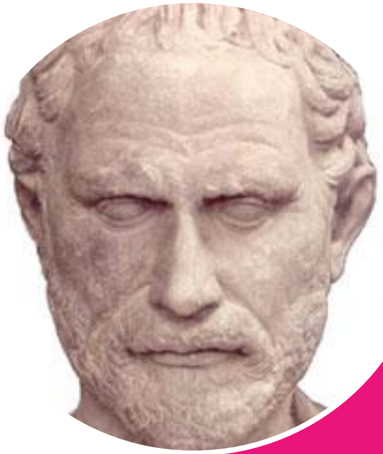

Eramizdan avvalgi 384 - yilda Afinada dunyoga kelgan buyuk notiq Demosfen o`z umrini Vatanining gullab-yashnashiga bag'ishlagan ulug' davlat arbobi bo'lgan

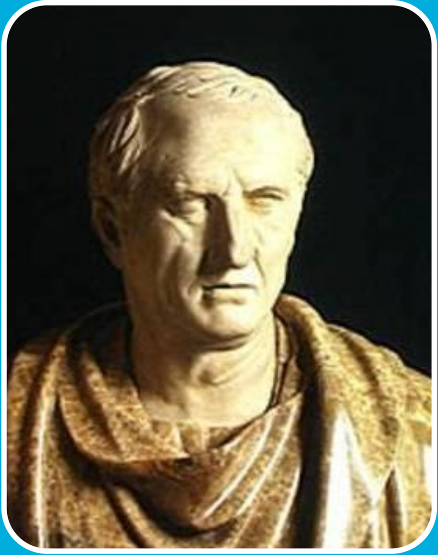

Sitseron (103-43)

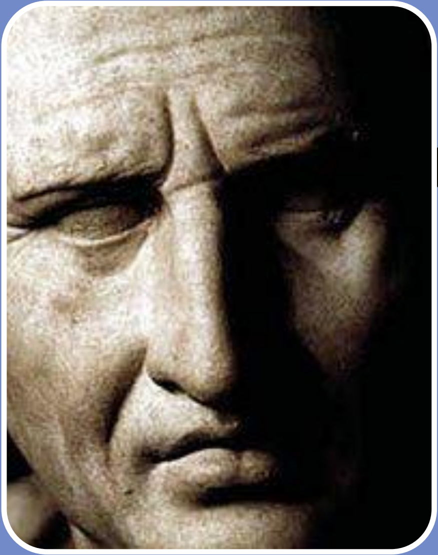

Mark Tuliy Sitseron eramizdan oldingi 103–yilda Rimdan uzoq bo`lmagan Arpina shahrida badavlat oilada dunyoga keladi

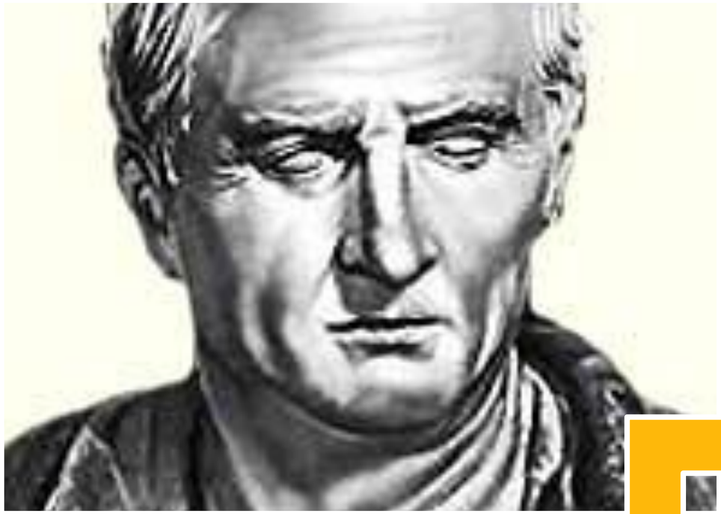

Sitseron “Brut” (47-yil), “Notiq” (56-yil) kabi asarlarida Rim notiqlik san`ati tarixi haqida fikr yuritadi. Notiqning asosiy maqsadi-tinglovchi zavqini uyg‘otib, o`ziga moyil qilishdan iborat

Sitseron fikricha, notiq quyidagi xislatlarga ega bo`lmog‘i lozim:

- Notiqlik o`zi juda dadil va aytgan gaplariga amin bo`lishi kerak
- Nutq to`la isbotlanishi lozim
- Nutqdagi hamma narsa muhim hisoblanishi kerak
- Nutq materialini sidqidildan to`plash va idrok etish zarur
- Nutq materialini joylashtira olishi va tushunishga oson bo`lishini ta`minlashi darkor

Sharq notiqlik san`ati **yorqin namoyondalari:**

Abu Nasr Farobiy (837-950)	Ibn Sino (980-1037)	Abu Abdulloh al-Xorazmiy

XI asrda Kaykovus tomonidan yaratilgan "Qobusnoma" da ham (1082-1083) notiqlik ulug'langan

44 bobdan iborat bu asarning 6,7-boblari so`z odobi haqidadir deb nomlangan

Notiqlik san`ati tarixi ulkan xazina bo`lib uni o`rganish hozirgi kunda ham muhimdir